DEJAN
STOJILJKOVIĆ

OLUJNI BEDEM

Laguna

Copyright © 2017, Dejan Stojiljković
Copyright © ovog izdanja 2017, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.
NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782
© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

OLUJNI BEDEM

SADRŽAJ

Prolog: PREKO VODE, DO GOLIH BRDA 11
Prvi deo: NAKOSTREŠENI ZMAJ. 21
Drugi deo: …NAUČI IH KAKO DA KRVARE . . .111
Treći deo: DRHTAJ CARSTVA 235
Epilog: PRVI, POSLEDNJI I VEČITI 277

Rečnik arhaizama, turcizama
i manje poznatih pojmova. 287
Beleška autora 297
O autoru. 303

Srbija u doba kneza Lazara

Prolog

PREKO VODE, DO GOLIH BRDA

U nerad sam poveo vojnike
da sred mirisa trave devičanske
u ogledalu handžara
otkriju bolne rubove tela.

Miodrag Pavlović

Zraci letnjeg sunca vreli su poput sečiva neiskovanog mača, pogled je kratak, a nad ispucalom zemljom plešu lelujave prozirne utvare.

Njena je kosa svetla i duga, ruke bele i tanke, i dok blago dodiruje površinu bistrog potoka, talasi joj se lome oko prstiju kao oko grančica mladog drveta.

Njih desetorica nikad do tada ništa slično nisu videli: kaurske zemlje im se od samog dolaska čine kao čudesni vilajet pun neznanih lepota. Ipak, sve dok topla krv juri njihovim venama, neće prestati da ga krote vatrom i sabljama.

Selim je stajao najbliže toj kaurskoj devojci što je svoje lepo lice umivala u hladnoj vodi potoka koji je presecao zeleni proplanak tu na zapadnoj granici carstva, s jeseni 1386. godine od rođenja proroka Ješue. On je predvodnik izvidnice koja ima zadatak da o svemu šta vide u Lazarevim zemljama obaveštava prethodnicu padišahove velike vojske. Dosad im je išlo dobro: nisu naišli ni na jedan

odred srpske vojske niti na bilo kakvu predstražu Lazarevih krajišnika. Za ovih nekoliko nedelja koliko tumaraju obodima zemlje nevernika, sakupili su dovoljno znanja o terenu i rasporedu srpske odbrane u ovome delu, a ujedno su i sebi, u nekoliko navrata, dali malo oduška – uživali u vatri, pljački i klanju…

Međutim, ni u malim sebarskim naseobinama koje su poharali, niti u pojatama u kojima su zaticali uglavnom nemoćne starce, nisu imali sreću da nalete na jedan ovako očaravajući komadić lepote. Selim je zato, silazeći s konja, obliznuo ispucale usne, dok mu se u preponama požuda mešala sa zverinjim nagonom, i lagano počeo da prilazi devojci koja je, ništa ne sluteći, i dalje bila nadneta nad potok. Tek kada je zakoračio u plićak i poremetio mirnu površinu vode, ona je podigla glavu i pogledala ga.

Bilo je kasno da bilo šta preduzme: stao je na nekoliko koraka od nje, čvrsto stežući zakrivljeni handžar, još uvek dobro zamašćen usirenom krvlju. Isprva ga je zbunilo to što se ona nije gotovo ni pomakla, samo je radoznalo zurila u njega. Na tren ga je to podsetilo na detinjstvo, kada ga je deda učio da kolje jagnjad: isti tupi, zbunjeni pogled, ista nemogućnost da se shvati sopstvena zla sudbina.

Prišao je i nagnuo se ka njoj. Prstima jedne ruke prošao joj je kroz dugu kosu boje zlata, i na trenutak ostao zatečen lepotom njenoga lica, a drugom joj prineo nož pod grlo, osetivši istovremeno jako ali prijatno probadanje u stomaku. Nije želeo odmah da je uzme, svakako ne dok ne počne da ga moli, i da vrišti, da ga preklinje da je ubije brzo…

Ali ona je tada uradila nešto neočekivano.

Sklopila je svoju šaku oko njegove koja joj je držala sečivo pod grlom.

I stegla.

Stajao je zbunjen u tih nekoliko trenutaka koji su usledili, a onda… Koža na njegovoj desnici poprimila je beskrvnu belu boju… Uplašeno je pokušao da se otrgne, ali nikad u životu nije osetio čvršći stisak. Tada se Selim, sin ubogog kožara iz Jedrena, izvidnik u prethodnici moćne ordije emira Murata i ponizni Alahov sluga, zbunjeno zagleda u oči te devojke, i njihova neljudski plava boja toliko ga prestravi da mu se učinilo kako će mu bešika popustiti. To se odmah i dogodilo jer su kosti njegove desne šake počele da pucaju jedna po jedna…

Otvorio je usta da zavrišti, ali ih je ona prekrila svojom slobodnom šakom, i pritisla ga je toliko da je osetio kako će mu zdrobiti i vilicu i zube. Prislonila je usne tik uz njegovo levo uvo, mekim obrazom dodirujući njegovu grubu, od znoja hrapavu kožu lica.

„Kada si već došao ovamo da pljačkaš, pališ i siluješ… ti… agarensko pseto…“, rekla je tečno na jeziku njegovog naroda, „trebalo je da naučiš jedno…“, sad je već šaputala glasom koji u sebi nije imao ničega ljudskog, „…ova voda pripada *meni*.“

Začuo se potom zvuk pucanja kičme i kostiju, i Selim, ubica, silovatelj i palikuća, nije posle toga ništa više osetio. Vazduh oko njega nije više bio živ i treperav, sunce više nije bilo nisko i oštro poput dušmanskog bodeža, a njene oči, blagi, ledenoplavi sjaj u njima – za njega više nije postojao.

Kada ga je Naisa, kraljica rečnih duhova, pustila iz svoga smrtonosnog zagrljaja, beživotno telo predvodnika turske izvidnice samo je klonulo u potok. Ona je onda zakoračila napred, a grupica Selimovih ljudi, koja

je s druge obale videla sve što se dogodilo, samo je bez reči zurila u nju. Ono što ih je užasnulo više od prizora u kome nejaka devojka s lakoćom, golim rukama, lomi kičmu njihovom vođi bilo je to što ovo neljudski lepo stvorenje nije ka njima zakoračilo gazeći kroz potok, već *stupajući po njemu*.

Jedan od akindžija tada se pribra, isuka sablju i zaurla u slavu Alaha, ali taj borbeni poklič iz vile izmami samo podrugljiv osmeh. Blesak čelika, njištanje konja, šumor letnjeg povetarca i užasnuti bespomoćni krici čuli su se još neko vreme, a onda se lenjo letnje prepodne vrati u svoje usijano mrtvilo.

Naisa je sad opet sedela kraj potoka i prstima prelazila po njegovoj mirnoj površini. Dok je iza nje mirovao proplanak zaliven krvlju, prekriven truplima i pokidanim ljudskim udovima, tiho je pevušila:

Ajde, *de-de*… *Ajde*, *de-de*…

Onda se na suprotnoj obali potoka ukaza jedno crno obličje.

Ona podiže glavu i uputi mu ravnodušan pogled.

„Ne možeš preko vode, Ifrite. Ona nas deli od iskona… Vidiš kako su mrtvi oni koji su hteli drugačije?“

„Je l’ ovu igru voliš da igraš?“, začu se potmuli glas sličan režanju.

„Ovo je igra koju igram bolje od tebe. Ne izazivaj me.“

„U tvom odgovoru slutim gordost koja ti je i donela večiti usud. Mora da ti je lepo ovako? Da budeš večna kroz svet koji to nije.“

Podigla je glavu da ga bolje osmotri. Ličio je na čoveka odeven u široke, zlatom opervažene haljine i sa kapuljačom preko glave. Ono što ga je činilo drugačijim bila

je crna boja kože, užagrene žute oči i beli očnjaci među stisnutim usnama.

Ifrit, jedan od džina, obmanjivač, ubica, strvinar…

„Prilično si daleko od svoje pustinje, prinče“, reče Naisa hladno.

„Baš kao i ti od svoga izvora…“

„Sve ove vode su moje, kao što sam i rekla tvome slugi pre nego što sam mu zdrobila kičmu.“

„Mi dolazimo, rečna kraljice“, zareža peščani demon, „sa Muratovom vojskom. Skriveni u ibricima s vodom, u kamiljem krznu, u pohlepi njegovih vezira…“

„Vi?“, nasmeja se vila. „Zar i tvoja braća, Ifrite? Alilat, Taif i Nasr?“

„Neka ljudi vode svoje svete ratove“, odgovori Ifrit. „Mi ćemo svoj.“

„Nema ničega svetog u tome što radite ti i tvoja jadna braća. A za rat ne brini, naći će se dovoljno čelika i vatre za sve vas…“

„Koga ti to braniš, Naisa?“, frknu besno demon. „Zemlju, vodu i goru što ti je darivao Bog koji te je odbacio?“

„Ja samo branim ovo malo vode i zemlje što mi pripada. Manje ne mogu, a za više ne znam. Snagu mi daje nada da će mi taj isti Bog, jednoga dana, kada ovaj svet ne bude ništa do prašina rasuta među zvezdama, pružiti ruke i oprostiti mi…“

„Oproštaj je za slabiće, kraljice… Dođi k nama, pridruži nam se i spoznaj svu snagu greha.“

„Ako si toliko snažan i moćan…“, na vilinim usnama opet zablista osmeh pun poruge, „ako si toliko ubeđen u to što govoriš, gospodaru pustinje, zašto ne zakoračiš preko? Pružiću ti zagrljaj vreliji od jutrošnjeg sunca.“

Demon je sad zurio u nju, nepomično, sa druge strane potoka, kolebajući se.

„Hajde“, produži Naisa glasom u kojem se nazirao prizvuk prkosa i ogromne mržnje, „ovo je samo običan potočić…“

Ifrit je i dalje stajao nepomično, visoka statua od crnoga granita.

Naisa ga je odmeravala neko vreme, a onda je ona zakoračila prema njemu. Topli povetarac duvao je s juga i milovao joj pramenove duge kose.

„Snaga koju crpeš iz krvi, otrova i obmane, i snaga koju daješ svojim smrtnim slugama, čineći da sebe vide kao bogove, da misle da im je sve dozvoljeno… iste su. I nisu dovoljne. Oni su i dalje“, ona nehajno pokaza iza sebe, na ono što je ostalo od turske izvidnice, „mekana gomila mesa. Slabi, večita hrana vremenu… A ovaj maleni potok – granica je koja nas deli. I koju ni ti, tako moćan i velik, preći ne možeš.“

Kada je stigla do ivice potoka, na korak-dva od njega, Ifrit učini nešto što nikad do tada nije uradio: ustuknu jedan korak.

„Reci mi“, nasmeši se ona blago, „kako je to biti…“

Ifrit ustuknu još jedan korak. Naisa stupi na drugu obalu potoka, tačno na mesto na kome je on stajao pre samo nekoliko trenutaka.

„…uplašen?“

Zurio je u nju nemoćno. Na njegovom unakaženom crnom licu mešali su se izrazi bola, besa i nemoći; neizgovorene pogrde zapele su mu u grlu dok su mu očnjaci škripali praćeni nerazgovetnim mrmljanjem.

To je trajalo neznano koliko, a onda su i Ifritov lik i njegova senka počeli da blede, da bi na kraju nestali, isparili u vreo letnji dan poput nekoliko kapi vode. Pred Naisinim tužnim očima otvori se pogled ka ogolelim brdima u daljini, i ona vide svet uokviren plavetnilom neba.

Negde iz daljine dopirao je glas dece, miris polena i tek ispečenog hleba, buka pijačnog dana, pesme u slavu života i Boga, koji ga je darovao… I mnoštvo drugih zvukova dopiralo je odasvud, a Naisa, opijena bistrinom, nije mogla da odredi da li to oni silaze niz gola brda ili puze preko livade izgažene konjskim kopitima, poprskane krvlju, sažežene ognjem… Neka čudna opsena ukaza joj se pred očima, a te oči videle su rađanje sveta, blesak svetlosti, hladan odsjaj čelika, bojna koplja sa stegovima crvenim, crnim i zelenim…

Naisa obori glavu ne želeći da krene dalje kroz tu viziju.

„Ti i ne slutiš, peščani prinče…“, promrmlja tiho, kao da govori samoj sebi.

Zatim s teškom mukom opet podiže pogled. Opsene više nije bilo, samo gola brda u daljini, nad njima nebo, a iza njih sunce, visoko i nedostižno.

„Postoje vode preko kojih ni ja ne mogu.“

Prvi deo

NAKOSTREŠENI ZMAJ

O kneževi pijani
što me sa bedema vrebate,
zar mislite: neće moj govor
dalje od lokve moje krvi?

Miodrag Pavlović

Lukava nedra pomračuju dušu moju.
Srp izoštren žeti čuvstva.
I meso truli od mnoštva zla mojih.

Nikon Jerusalimac, *Povest tuđina i plenika*

VILAJET

U vrelini dana.

U vrelini noći.

Kada slutnja dozreva, kada se telo budi…

U damarima.

Kada možeš osetiti…

U vrelini pokreta.

U vrelini trenutka.

Drhtaj.

Drhtaj.

Drhtaj.

Ne, ja nisam onaj koji misliš da jesam. Ja sam neznanac, putnik i bezbožnik.

Ne klanjam se krstu ni srpu mesečevom, nisam ni kaurin, ni Jevrejin, ni Agaren.

Ni istok ni zapad, ni zemlja ni more, nisam iskovan u vatri niti sačinjen od pene, nisam sazdan od rose, ni od praha. Nisam u rodu ni sa ljudima ni sa anđelima, ne boravim ni u ovom ni u onom svetu, ni u raju ni u paklu,

nisam pao ni iz edena ni iz rizvana, niti od Adamove loze poreklo vučem. Živim u mestu nasred pustinje, u predelu bez sledova senki.

Ako postoji vernik, nevernik i pustinjak – to sam ja.

Ja sam pesak što curi ti između prstiju, vinski talog i vinotoča, zemlja i vazduh, voda i vatra, telo i duša.

Znanje i učenje, dobro i zlo, istina i laž, pobožnost i vera – to sam ja.

Oganj pakla s plamenim jezicima, da, raj, eden i hurija – to sam ja.

Ova zemlja i nebesa sa svima koje hrane, anđelima, melecima, džinima i ljudima…

To sam ja.

Stojim ispod drveta sveta, očiju gladnih, hvatam u padu svaki list i čitam ime s njega.

Smrt. To sam ja.

I dok samujem ovde, na granici dva sveta, i gledam u duhove i ljude podjednako, osećam, duboko u utrobi…

U vrelini dana.

U vrelini noći.

U vrelini pokreta.

U vrelini trenutka.

Drhtaj.

Drhtaj.

Drhtaj.

I čujem, čujem…

Mladog princa Bajazita kako mi se obraća, glasom oporim od srdžbe i vina:

„U kakvu si me ovo nedođiju doveo, dervišu?“